

Από την ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ
και την ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

στην ΙΩΝΟΣ ΔΡΑΓΟΥΜΗ
και την ΠΑΡΑΛΙΑ

2^{ος} ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ

Πλατεία Αριστοτέλους – άξονας οδού Αριστοτέλους (1)

Κυρίαρχο στοιχείο στην οργάνωση της πόλης, σύμφωνα με το σχέδιο του Ernest Hébrard αποτελούσε η μνημειακή λεωφόρος των Εθνών ή Αγ. Δημητρίου, η σημερινή Αριστοτέλους. Η λεωφόρος αυτή θα συνέδεε την πολιτική πλατεία, όπου θα βρίσκονταν τα διοικητικά κτίρια της πόλης με την παραλιακή πλατεία Αριστοτέλους, η οποία θα συγκέντρωνε εμπορικές και τουριστικές χρήσεις, μαγαζιά πολυτελείας, ξενοδοχεία και καφεενεία. Οι όψεις στην οδό και την πλατεία Αριστοτέλους καθορίστηκαν με ειδικό Διάταγμα του 1923. Η αρχιτεκτονική των όψεων των κτιρίων εμπνέεται από Ευρωπαϊκά και αποικιακά ή αραβικά πρότυπα, απόρροια προηγούμενων εμπειριών του Hébrard και των Γάλλων συναδέλφων του, ενώ δεν λείπουν νεοβυζαντινές τάσεις.

“Λουλουδάδικα”, Λουτρό της Μεγάλης Αγοράς (Yahudi Hamami) (2)

Στα τουρκικά έγγραφα συναντάται με πολλές ονομασίες: ως Λουτρό της Μεγάλης Αγοράς (Pazar-i kebir hamami), ως Λουτρό των Γυναικών (Kadinlar hamami) και ως Λουτρό των Εβραίων (Yahudi hamami). Η τελευταία ονομασία, που είναι και η γνωστότερη, οφείλεται στη θέση του λουτρού σε περιοχή όπου κατοικούσαν αποκλειστικά Εβραίοι. Σύμφωνα με τον Εβλιγιά Τσελεμπί και τουρκικά τεφτέρια, ιδρυτής του λουτρού ήταν κάποιος Halil Ağa, ίσως το ίδιο πρόσωπο με το συνώνυμο μεγάλο σταβλάρχη και βεζίρη των μέσων του 17^{ου} αιώνα. Κατά μία νεότερη άποψη που βασιζέται στα τυπολογικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά του μνημείου πρόκειται για πρωϊμότερο κτίριο, πιθανόν του πρώτου μισού του 16^{ου} αιώνα. Το λουτρό είναι διδυμο, για άνδρες και γυναίκες. Έχει την τυπική τριμερή διάταξη των χώρων (ψυχροί, χλιαροί, ζεστοί), ενδιαφέρουσα τοικοδομία, μιμούμενη βυζαντινό πλινθοπερίκλειστο σύστημα δόμησης και ενδιαφέρουσα εσωτερική διακόσμηση με γυψοκονίαμα.

Εκκλησία Αγίου Μηνά (3)

Είναι η εκκλησία γύρω από την οποία άρχισε να αναπτύσσεται η αγορά της πόλης από τους βυζαντινούς ακόμη χρόνους. Κατά την τουρκοκρατία ο «Φραγκομαχαλάς» εκτεινόταν δυτικά του ναού. Η σημερινή της μορφή είναι αποτέλεσμα της τελευταίας ανακατασκευής του 1852. Όπως όμως δηλώνουν η κόγχη του Ιερού Βήματος, ο άμβωνας και τα αρχιτεκτονικά γλυπτά που

*Αεροφωτογραφία του μνημειακού άξονα της πλατείας και της οδού Αριστοτέλους.
Aerial photograph of the monumental axis of Aristotelous Square and Street.*

σώζονται στο ναό, καθώς και αυτά που βρίσκονται στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού της Θεσσαλονίκης, ο αρχικός ναός ανάγεται στην παλαιοχριστιανική εποχή και στον τύπο της βασιλικής.

Η αρχαιότερη αναφορά στην εκκλησία γίνεται τον 7^ο αιώνα, αλλά σποραδικές μνείες υπάρχουν σε έγγραφα αγιορειτικών μονών του 11^{ου}, 12^{ου}, 14^{ου} και 15^{ου} αιώνα. Μετά την τουρκική κατάκτηση ο ναός παρέμεινε στα χέρια των χριστιανών. Κατά την περίοδο αυτή συνέβησαν επανειλημμένες καταστροφές, όπως η αφαίρεση έξι κιόνων το 1569, ο βομβαρδισμός από βενετσιάνικο πολεμικό πλοίο το 1687, πυρκαγιές κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα. Για τους λόγους αυτούς αναφέρεται στα τουρκικά κατάστιχα και ως «Καμένο Μοναστήρι» (Yanik Manastir).

Μετά την πυρκαγιά του 1839 ξανακτίστηκε το 1852, με την επίβλεψη του αρχιτέκτονα Ράλλη Πλιούφου, στον τύπο της τρικλιτης μεταβυζαντινής βασιλικής. Ο πλούσιος εσωτερικός διάκοσμος είναι επηρεασμένος από το μπαρόκ-ροκοκό της Κεντρικής Ευρώπης και το νεοκλασικισμό. Η πρωτοτυπία και οι ανανεωτικές τάσεις που παρουσιάζει η αρχιτεκτονική και η εσωτερική διακόσμηση του Αγίου Μηνά, αποτέλεσαν το πρότυπο για ναούς που ιδρύθηκαν την ίδια περίοδο στην πόλη και την περιφέρεια της Θεσσαλονίκης.

“Στοά Σαούλ” (4)

Στο πλαίσιο των πολεοδομικών επεμβάσεων στον ιστορικό πυρήνα της πόλης, που γίνονταν το διάστημα 1866-1900, διανοίχθηκε το 1867 η λεωφόρος Σαμπρή πασά, η σημερινή οδός Βενιζέλου, από το Κονάκι (Διοικητήριο) έως τη

θάλασσα. Το τμήμα της από την Εγνατία και κάτω θεωρούνταν τμήμα της Αγοράς, πολλά χάνια της οποίας χρησιμοποιήθηκαν ως εμπορικές στοές στα τέλη της τουρκοκρατίας. Στη θέση της στοάς υπήρχε χάνι που περιελάμβανε 96 εργαστήρια, καφενείο, γραφεία και αποθήκες, ανήκε δε στα παιδιά του Σαούλ Μοδιάνο. Η εμπορική στοά Μοδιάνο, εμφανίζεται με την ίδια πολεοδομική οργάνωση μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του 1910, αναφέρεται δε ως Site Saul και φέρεται ότι οικοδομήθηκε στα χρόνια 1867-1881, πιθανώς σε σχέδια του Vitaliano Poselli. Κατά τη μεγάλη πυρκαγιά του 1917 κάηκε το μεγαλύτερο τμήμα της. Το 1929 με σχέδια του Κάρολου Μοδιάνο, κτίστηκε το νέο τμήμα της (κυρίως προς την οδό Βενιζέλου), στο οποίο κυριαρχούν στοιχεία Art Deco, συνδέεται δε με το τμήμα που διασώθηκε στην οδό Βασ. Ηρακλείου, όπου κυριαρχεί το νεο-αναγεννησιακό στυλ. Βασικό στοιχείο της στοάς αποτελούν οι δύο εσωτερικοί πεζόδρομοι, σχεδόν κάθετοι μεταξύ τους, που συνδέουν την οδό Ερμού με την Βασ. Ηρακλείου και τη Βενιζέλου με την Ίωνος Δραγούμη. Το ενδιαφέρον αυτό αρχιτεκτονικό σύνολο αποτελεί παράλληλα και ιστορική μαρτυρία της ακμής του εμπορικού οίκου των Μοδιάνο που ξεκίνησε ο Σαούλ, του πλουσιότερου της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μετά από το μεγάλο οίκο Καμόντο της Κωνσταντινούπολης.

Αγορά “Μοδιάνο” (5)

Ανεγέρθηκε από το μηχανικό Ελί Μοδιάνο το 1922 και καλύπτει τμήμα του οικοδομικού τετραγώνου μεταξύ των οδών Αριστοτέλους, Ερμού, Κομνηνών και Βασ. Ηρακλείου. Είναι ένα απλό ορθογώνιο κτίσμα με αετωματική πρόσοψη που σκεπάζεται με γυάλινη στέγη. Το συνολικό συγκρότημα διασχι-

Η περιοχή των Λουλουδάδικων Θεσσαλονίκης, μπροστά από το λουτρό της Μεγάλης Αγοράς, σε φωτογραφία του 1973.

The Louloudadika district of Thessaloniki, in front of the Bath of the Great Market, in a photograph of 1973.

ζεται από πέντε στοές, κατά μήκος των οποίων διατάσσονται μικρά εν σειρά καταστήματα τροφίμων. Ένας αριθμός από αυτά τα καταστήματα λειτουργεί ακόμη με την αρχική χρήση, ένας άλλος έχει μετατραπεί σε καταστήματα εστίασης (ταβέρνες, μπαρ, εστιατόρια) και ορισμένα, όχι λίγα, έχουν κλείσει αναμένοντας την αναβίωση μέσα από μια «νέα χρήση».

Ιστορικοί τόποι αγορών (6): πλατείας Βατικιώτη-Άθωνος (6α), Βλάλη (6β), Μπεζεστένι (6γ)

Στο εμπορικό κέντρο της Θεσσαλονίκης μεταξύ των οδών Ερμού – Ίωνος Δραγούμη – Εγνατίας – Μητροπ. Γενναδείου – Καρόλου Ντηλ, σχηματίζονται τρία συγκροτήματα αγορών που αποτελούν σημαντικότερα σημεία αναφοράς της εμπορικής ζωής της Θεσσαλονίκης και αποτελούν αναπόσπαστα τμήματά της για πολλές δεκαετίες, θα λέγαμε για αιώνες. Πολλές ενδείξεις μας πειθούν ότι στην ίδια θέση υπήρχαν αγορές από την εποχή της τουρκοκρατίας, κατά τα πρότυπα των μεσαιωνικών ανατολικών κρατών. Η περιοχή της κυρίως Αγοράς άρχιζε από την Εγνατία, που ήταν γνωστή και ως ο «Φαρδύς δρόμος» και έφτανε ως τη νότια πλευρά της εκκλησίας του Αγίου Μηνά. Ανατολικά είχε όριο την περιοχή από την Παναγία Χαλκέων ως το λουτρό της Αγοράς (οδός Κομνηνών – Βασ. Ηρακλείου) και δυτικά τη λεωφόρο Υαλί Καρиси (Πύλη της Παραλίας). Στα στενά δρομάκια αυτής της περιοχής συγκεντρωνόταν η μεγαλύτερη εμπορική δραστηριότητα της πόλης. Στην καρδιά της ίδιας ζώνης υπήρχε η Αλευραγορά (Uη Karani), που στα παλαιότερα τουρκικά «τεφτέρια» αναφέρεται ως Karan-i Galle, το Καπάνι, μια ονομασία που ακόμη διατηρείται και αναφέρεται από τους Θεσσαλονικείς για την ίδια αγορά. Από τις αρχές όμως του 20^{ου} αιώνα δεν αποτελούσε πια αγορά αλεύρων, αλλά μια αγορά

*Το κτίριο της Στοάς Μοδιάνο, κεντρικής αγοράς τροφίμων Θεσσαλονίκης.
The Stoa Modiano building, the city's main food market.*

με κάθε είδους εμπορεύματα: ασβέστη (από το Ασβεστοχώρι), τενεκεδένια και πήλινα σκεύη, ρύζι και όσπρια, κρέας και θαλασσινά. Η μικρή πλατεία στη μέση της αγοράς Βλάλη χρησιμοποιούνταν ως αγορά μικρών ζώων, όπως ζωντανών αρνιών και κοτόπουλων.

Μετά την πυρκαγιά του 1917 και τη νέα χάραξη των οικοδομικών τετραγώνων στην ίδια περιοχή των αγορών που υπήρχαν, συντάχθηκε (Οκτώβριο 1923) Πρόγραμμα Εκποίησης μικρών οικοπέδων για τη δημιουργία αγορών (μπαζάρ), στις οποίες οι τύποι των καταστημάτων, κατασκευαστικά, μορφολογικά, λειτουργικά ήταν καθορισμένοι, όροι οι οποίοι ισχύουν ακόμη και σήμερα.

Μπεζεστένι (σκεπαστή αγορά) – Bezesten (7)

Το κτίριο, ένα από τα σημαντικότερα οθωμανικά μνημεία της πόλης, βρισκόταν στην καρδιά της αγοράς, βασικό σημείο αναφοράς της τουρκοκρατούμενης Θεσσαλονίκης. Η τουρκική ονομασία προέρχεται από τη λέξη bez που σημαίνει ύφασμα βαμβακερό ή λινό και τα κτίρια αυτά ήταν κατά κύριο λόγο αγορές πολυτελών υφασμάτων. Ωστόσο στέγαζαν και άλλες αγορές πολυτιμών και ευπαθών εμπορευμάτων, για το λόγο αυτό και φρουρούνταν. Το Μπεζεστένι της Θεσσαλονίκης κτίστηκε τον 15^ο αιώνα. Η ανέγερσή του αποδίδεται, ή στο Σουλτάνο Μεχμέτ Β' κατά το 1455 ή λίγο αργότερα, ή στο Σουλτάνο Βαγιαζίτ Β' προς τα τέλη του ίδιου αιώνα. Είναι ένα ορθογώνιο κτίσμα με εισόδους στο κέντρο κάθε πλευράς, εσωτερικά διαιρείται σε έξι τετράγωνα, καλύπτεται δε με έξι μολυβδοσκεπάστους θόλους, οι οποίοι αντιστοιχούν στην εσωτερική διάταξη του κτιρίου. Τα εξωτερικά, περιμετρικά καταστήματα προστέθηκαν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Κατά τις αναστηλωτικές εργασίες που έγιναν στο μνημείο μετά το 1978, αποκαλύφθηκαν στα μολύβδινα φύλλα κάλυψης των τρούλων

Η αγορά "Καπάνι", σε καρτ-ποστάλ των αρχών του 20^{ου} αιώνα.
The Karani market, in a postcard of the early 20th century.

21 χαράγματα μαστόρων που εργάστηκαν από το 1786 έως το 1927. Τα χαράγματα αυτά, γραμμένα σε τουρκική, ελληνική, νοτιοσλαβική και γαλλική γλώσσα, δηλώνουν και τις εθνικότητες των μαστόρων που εργάστηκαν κατά καιρούς στο κτίριο. Τέλος είναι από τα ελάχιστα οθωμανικά μνημεία της πόλης που διατήρησε την αρχική του χρήση, έστω και αν ο σημερινός επισκέπτης δεν έχει ακριβώς τις ίδιες παραστάσεις, ήχους και μυρωδιές.

Hamza Bey τζαμί (Αλκαζάρ) (8)

Είναι γνωστό στους Θεσσαλονικείς ως Αλκαζάρ, από το όνομα του κινηματογράφου που στεγαζόταν στο εσωτερικό του για αρκετά χρόνια. Πρόκειται για ένα από τα σπουδαιότερα δείγματα της οθωμανικής αρχιτεκτονικής στη νοτιο-ανατολική Ευρώπη, το μεγαλύτερο και μοναδικό στην Ελλάδα τζαμί με περιστυλή αυλή. Για την ίδρυση και τις οικοδομικές του φάσεις πληροφορούμαστε από σχετικές επιγραφές, εντοιχισμένες στο κτίριο. Κτίστηκε αρχικά ως mesçid, δηλαδή συνοικιακό τέμενος χωρίς μιναρέ, το 1467/68 από τη Hafsa Hatun, κόρη του Hamza Bey, μπηλέρμπεη της Ανατολίας. Το αρχικό mesçid διευρύνθηκε αργότερα με την κατασκευή δύο ορθογώνιων χώρων στη βόρεια και νότια πλευρά της αρχικής τετράπλευρης αίθουσας, την προσθήκη περιμετρικής στεγασμένης στοάς στα δυτικά και την κατασκευή μιναρέ στη νοτιοδυτική γωνία του αρχικού κτιρίου. Ο χρόνος μετατροπής του σε τζαμί τοποθετείται, κατ' άλλους πριν το 1492, οι περισσότεροι όμως ερευνητές συμφωνούν πως οι εργασίες αυτές έγιναν στο δεύτερο μισό του 16^{ου} αι. (μεταξύ 1570-1592). Μια τρίτη ανακατασκευή στο κτίριο έγινε το 1620 από τον Karici Mehmed Bey. Ο κύριος χώρος του τζαμιού διατηρείται σε καλή κατάσταση με το μολυβδοσκέπαστο τρούλο του και τον εσωτερικό διάκοσμο με σταλακτίτες από γυψοκονίαμα και με τοιχογραφίες. Η στοά διασώζει στους κίονές της παλαιοχριστιανικά κιονόκρανα, σε δεύτερη χρήση. Σήμερα έχουν αρχίσει σημαντικές εργασίες αναστήλωσης και αποκατάστασης του μνημείου.

Εκκλησία Παναγίας Χαλκέων (9)

Παλαιότεροι ερευνητές ταύτιζαν την Παναγία Χαλκέων, εκκλησία του 11^{ου} αιώνα, με την Παναγία Καμαριώτισσα που αναφέρεται σε έγγραφο του 14^{ου} αι. Δεν είναι γνωστό το ακριβές βυζαντινό όνομα, αλλά πιθανότατα ονομαζόταν Παναγία των Χαλκοπρατειών, όπως και η αντίστοιχη στην Κωνσταντινούπολη, αφού από τη βυζαντινή εποχή μέχρι και σήμερα, γύρω από την εκκλησία υπήρχαν εργαστήρια χαλκωματάδων. Σύμφωνα με την κτητορική επιγραφή, στο υπέρθυρο της δυτικής εισόδου, η εκκλησία κτίστηκε από το βασιλικό πρωτοσπαθάριο Χριστόφορο τον «κατεπάνω» της Λαγουβαρδίας, το 1028. Ο ναός παρουσιάζεται σήμερα βυθισμένος, ως προς το σημερινό επίπεδο της πόλης εξαιτίας των επικώσεων που έχουν γίνει, κυρίως μετά τη μεγάλη πυρκαγιά του 1917. Ο τύπος του ναού είναι σταυροειδής τετρακίονιος, με τρούλο. Ο διάωρος νάρθηκας στεγάζεται επίσης με δύο τρούλους. Στο μέσο του βόρειου τοίχου του κεντρικού ναού σχηματίζεται μέσα σε αρκόςολιο το ταφικό μνημείο του κτήτορα, που εξέχει από τον τοίχο, σαν ένα ορθογώνιο κτίσμα. Οι εξωτερικές όψεις του ναού παρουσιάζουν ενδιαφέρουσα οργάνωση. Όλη την περίμετρο του ναού διατρέχει μαρμαρινος κοσμήτης, κάτω από τον οποίον, στη νότια όψη, σώζονται πλήλινες εφυσλωμένες πλάκες με κουφική διακόσμηση που σχηματίζουν ζωφόρο. Ο ζωγραφικός διάκοσμος του ναού δεν σώζεται σε καλή κατάσταση, παρουσιάζει όμως ιδιαίτερο ενδιαφέρον, διότι το μεγαλύτερο μέρος

των τοιχογραφιών είναι σύγχρονες με την ίδρυση του ναού, σύμφωνα και με μια δεύτερη κτητορική επιγραφή στο ζωγραφικό διάκοσμο, στο εσωράχιο του θριαμβευτικού τόξου του Ιερού που αναφέρει τους ίδιους κτήτορες. Η αρχική τοιχογράφηση του ναού αντιπροσωπεύει δύο τεχνοτροπίες που προέρχονται από την Κωνσταντινούπολη.

Bey Hamami (λουτρά Παράδεισος) (10)

Το μεγάλο αυτό λουτρό κτίστηκε το 1444 από το Σουλτάνο Μουράτ Β', όπως αναφέρει η αραβική επιγραφή πάνω από την είσοδο της ανδρικής πτέρυγας. Είναι διπλό λουτρό, με ιδιαίτερους χώρους για τους άνδρες και τις γυναίκες και διαφορετικές εισόδους. Ο χώρος των ανδρών είναι μεγαλύτερος και με πλουσιότερη διακόσμηση. Ιδιαίτερα ενδιαφέρον, με οροφή θαυμάσια διακοσμημένη με σταλακτίτες, είναι το διαμέρισμα του Μπέη που επικοινωνεί με τη «θερμή αίθουσα» των ανδρών. Το λουτρό βρισκόταν σε λειτουργία έως το 1968.

Αρχαία – Ρωμαϊκή Αγορά, Ωδειο (11)

Η κύρια οδική αρτηρία της πόλης εντός τειχών, η ρωμαϊκή Via Regia, περνούσε κάτω από τη σημερινή οδό Εγνατία στον ίδιο περίπου άξονα, ενώνοντας τις δύο κύριες πύλες των τειχών, τη Χρυσή Πύλη στα δυτικά και την Κασσανδρεωτική Πύλη στα ανατολικά. Στα βόρεια αυτής της κύριας οδού, στον άξονα της οδού Αριστοτέλους, βρισκόταν η είσοδος της Ρωμαϊκής Αγοράς. Ήταν ένα μνημειακό συγκρότημα με πλατείες και δημόσια κτίρια. Στη νότια κιονοστοιχία της κάτω πλατείας της Αγοράς ανήκαν οι Incantadas, αγάλματα που βρίσκονται σήμερα στο Λούβρο. Στη βόρεια πλευρά της Αγοράς υπήρχαν μεγάλα δημόσια

*Τα λουτρά “Παράδεισος”, σε φωτογραφία των αρχών του 20^{ου} αιώνα.
The Paradise Baths, in a postcard of the early 20th century.*

Αεροφωτογραφία της περιοχής της Αρχαίας Αγοράς, του 1983.

Aerial photograph of the area of the ancient Forum, taken in 1983.

λουτρά και Βιβλιοθήκη. Το ρωμαϊκό Forum διαμορφώθηκε στο τέλος του 2^{ου} αι. και το πρώτο τρίτο του 3^{ου} αι. μ.Χ. Παρά τις διάφορες κτιριακές επεμβάσεις και αλλαγές που υπέστη κατά την παλαιοχριστιανική περίοδο, διατήρησε ως και τον 7^ο αι. μ.Χ. τη λειτουργία του ως κοινωνικό κέντρο της πόλης. Η δεύτερη πλατεία στη νότια πλευρά του, ο Μεγαλοφόρος, λειτούργησε στα βυζαντινά χρόνια ως ανοικτή πλατεία, ελεύθερη από στοές. Φαίνεται επίσης ότι και το Ωδείο, πίσω από την ανατολική στοά της Αγοράς, που χρησίμευσε κατά την εποχή των διωγμών του Διοκλητιανού ως αρένα για θηριομαχίες και μονομαχίες, εξακολούθησε να λειτουργεί ως τα τέλη τουλάχιστον του 6^{ου} αι. μ.Χ. Χαρακτηριστικό σημείο των αλλαγών της Αγοράς στα παλαιοχριστιανικά χρόνια, είναι η μετατροπή της νότιας ημιυπόγειας στοάς (cryptoporticus) σε μεγάλη δεξαμενή ύδρευσης της πόλης, καθώς και η ίδρυση, στο ανατολικό τμήμα της ίδιας στοάς, ενός ιαματικού «αγιάσματος», από όπου προέρχεται μεγάλη τοιχογραφία με δύο μάρτυρες.

Αρχαιολογικός χώρος πλατείας Διοικητηρίου (12)

Οι ανασκαφές που έγιναν από τη δεκαετία του 1990 στο χώρο αυτό αποκάλυψαν επάλληλες φάσεις ευρημάτων δημόσιων και ιδιωτικών κτιρίων, όλων των ιστορικών περιόδων της πόλης: ευρήματα από τη ρωμαϊκή περίοδο, παρεκκλήσι με νεκροταφείο υστεροβυζαντινών χρόνων, κλίβανο υαλοουργίας με εξαιρετικό ενδιαφέρον, οικιστικά σύνολα της τουρκοκρατίας και των νεότερων χρόνων.

Συγκρότημα Πειραματικού Σχολείου (13)

Πρόκειται για ένα σχολείο ιστορικό, θεμελιωμένο στις καινοτόμες εκπαιδευ-

τικές αντιλήψεις του πρωτοπόρου παιδαγωγού Αλέξανδρου Δελμούζου και είναι ιδιοκτησία του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Αρχισε να κατασκευάζεται το 1936 σε σχέδια του αρχιτέκτονα Δημήτρη Πικιώνη (1889-1968), ο οποίος συνδύασε ιδανικά ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής με τις επιταγές των μοντέρνων κινημάτων, όπως εκφράστηκαν την περίοδο του μεσοπολέμου. Η κατασκευή του ολοκληρώθηκε περί το 1970.

Καπναποθήκες του Αυστριακού Μονοπωλίου Καπνού «Αυστροελληνική» (14)

Το συγκρότημα των καπνοθηκών αποτελείται από δύο κτίρια, ένα στην οδό Τιμιμική και ένα στην οδό Βασ. Ηρακλείου, κτίστηκε το 1928 με σχέδια του αρχιτέκτονα Α. Νικόπουλου. Η οργάνωση των όψεων με τις δυναμικές, γραμμικές μορφές αποτελούν χαρακτηριστικό δείγμα art-deco. Κατά την περίοδο 1995-1997, στο πλαίσιο της δημιουργίας εμπορικού κέντρου, χώρων γραφείων, αναψυχής και στάθμευσης, από το αρχικό συγκρότημα διατηρήθηκαν σκηνογραφικά μόνον οι δύο κύριες όψεις των κτιρίων.

*Η περιοχή της πλατείας Δικαστηρίων, επάνω από τον άξονα της Αριστοτέλους, πριν ξεκινήσουν οι ανασκαφές στην Αρχαία Αγορά. Αριστερά διακρίνεται η εκκλησία της Παναγίας Χαλκείων.
The area of Dikastirion Square, above the Aristotelous axis, before the commencement of excavations in the ancient Forum. The church of Panayia Halkeon can be seen on the left.*

